

Bestemmelser om habilitet, klager og lovlighetskontroll

I Kommune-loven § 11-10 finner vi reglene om habilitet i folkevalgte organer. Habilitetskravene fremkommer i Forvaltningsloven § 6, reglene om habilitet i forvaltningsloven gjelder også for folkevalgte.

Hvordan avgjørelse av habilitetsspørsmålet i et offentlig organ skal gjøres fremkommer i Forvaltningsloven § 8. Kommune-loven § 11-4 gir bestemmelser om hvilke opplysninger som skal føres i organets møtebok.

Avgjørelsen om en folkevalgt er inhabil, treffes av det kollegiale organet selv jf.

Forvaltningsloven § 8. I samme paragraf har vi en regel om at «Medlem skal i god tid si fra om forhold som gjør eller kan gjøre ham ugild».

Poenget med denne regelen er at det skal være mulig å få en juridisk vurdering av inhabilitetsspørsmålet i god tid før det skal holdes møte i det kollegiale organet, og til å innkalle varamedlem som kan steppe inn om man kommer fram til at det foreligger inhabilitet.

I Forvaltningsloven § 6 er det oppstilt en rekke ganske presise kriterier for situasjoner der folkevalgte eller tilsatte blir inhabile, bl.a. egen eller familiemedlemmers interesse i saken, interesse i selskaper som saken angår, samt en "sekkebestemmelse" i § 6 2. ledd om særegne forhold (dvs. som kan svekke tilliten til upartiskhet). Ved særegne forhold skal det blant annet legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til."

Avgjørelser om habilitet kan være gjenstand for lovlighetskontroll, jf. kommune-loven § 27-2 bokstave c. Derfor er det viktig at avgjørelsen føres i møteboken, jf. kommune-loven § 11-4, med henvisning til hjemmel.

Administrasjonens ansvar ved habilitetsvurderinger

Jan Fridthjof Bernt, professor emeritus ved Universitetet i Bergen, sier blant annet følgende i en artikkel i Kommunal Rapport i september 2014:

Det må være helt klart at administrasjonen ikke kan lene seg tilbake og si at det er opp til politikerne å finne ut av habilitetsspørsmål. En sentral begrunnelse for denne regelen er at administrasjonen skal få mulighet til å oppfylle sitt ansvar for å utrede rettslige og faglige spørsmål i forkant av et møte i folkevalgt organ.

Men selv om spørsmålet om inhabilitet ikke er reist før møtet, må administrasjonen reagere hvis den ser at dette kan bli et tema, og sørge for å få avklart inhabilitetsproblemet så godt som mulig. Dette er ikke et spørsmål som den enkelte folkevalgte, eller det folkevalgte organet, har rådighet over; ansvaret for å undersøke og utrede inhabilitet følger av administrasjonens ansvar for forsvarlig saksutredning og for at lover og regler følges. Det er en klar tjenestefeil hvis man i en slik situasjon legger til grunn at man bare kan vise til at «Politikerne må selv begrunne og avklare egen habilitet overfor organet som skal treffe avgjørelsen»

Vedtak fattet med inhabil tilstede

Dersom en inhabil har deltatt i forberedelsen av eller i avgjørelsen av en sak utgjør dette en saksbehandlingsfeil som kan medføre at vedtaket som er truffet er ugyldig. Et vedtak som lider av en slik saksbehandlingsfeil er likevel «gyldig når det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold», jf. forvaltningsloven § 41.

Kommunal og regionaldepartementets veileder om habilitet i kommuner og fylkeskommuner sier følgende i Kap 8 Følger av inhabilitet – forvaltningsloven § 41:

"I kollegiale organer fører inhabilitet for et medlem ikke nødvendigvis til at organets vedtak blir ugyldig. Det vil bare være aktuelt hvis inhabiliteten kan ha hatt betydning for vedtakets

innhold. Normalt vil vedtaket derfor være gyldig i de tilfeller der den inhabile tilhører mindretallet. Dersom den inhabile tilhører flertallet, blir det ikke statuert ugyldighet når stemmetallene er slik at det er uten betydning hvordan representanten ville ha stemt. Et forhold som også kan ha betydning er når vedkommende har stemt konsekvent på samme måte i tilsvarende saker der han har vært habil.

Det kan imidlertid ikke utelukkes at det i enkelte tilfeller må konstateres ugyldighet, selv om den inhabiles stemmegivning i og for seg ikke er avgjørende.

For eksempel kan ugyldighet likevel være aktuelt når den inhabile har opptrådt svært aktivt, og dermed kan ha påvirket de andre medlemmenes stemmegivning."

Klage på vedtak og lovlighetskontroll

Klage på et vedtak som er fattet må behandles i kommunens klageinstanser i tråd med forvaltningsloven. For klager på enkeltvedtak er det klagenemnder, kommunestyret, formannskapet eller Statsforvalteren som er klageinstans.

Lovlighetskontroll av et vedtak skal framsettes for det organet som fattet vedtaket innen 3 uker fra det tidspunkt vedtaket ble truffet (jf. Kommuneloven §27-1 og tilhørende forskrift om tidsfrist for krav om lovlighetskontroll. §1).

Hvis organet opprettholder avgjørelsen, oversendes saken til departementet (Statsforvalteren). Eventuelt kan slike saker behandles av Sivilombudsmannen.

Kontrollutvalgets mandat og myndighet

Det er kommunestyret som har det overordnede kontrollansvaret for den kommunale virksomheten. Kontrollutvalget fører det løpende tilsynet med den kommunale forvaltningen på kommunestyrets vegne..

Kontrollutvalget har ingen myndighet til å fatte vedtak som binder forvaltningen. Utvalget kan heller ikke overprøve politiske vedtak eller prioriteringer som er foretatt av kommunens folkevalgte organer eller vurdere hensiktsmessigheten av politiske vedtak.

Kontrollutvalget kan imidlertid uttale seg dersom styret/råd og utvalg har truffet, eller er i ferd med å treffe, et vedtak som vil være ulovlig. Fokuset for kontrollutvalget må være på systemkontroll.

Kontrollutvalget er pålagt å behandle saker det får fra kommunestyret eller revisor, jf. kommuneloven § 23-1 og § 24-2. Når det gjelder henvendelser fra andre må kontrollutvalget selv vurdere om saken hører inn under kontrollutvalgets ansvarsområde og om det kan og vil prioritere saken, og på hvilken måte.